

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. Н. КАРАЗІНА

ЛАСТОВЕЦЬ Наталія Олександрівна

УДК 94(477)"1918/1921":341.74-051

**ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ
ДИПЛОМАТИЧНИХ МІСІЙ (1918–1921 РР.)**

Спеціальність 07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано на кафедрі історії України Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник: доктор історичних наук, професор
Калініченко Володимир Вікторович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
завідувач кафедри історії України

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
Волосник Юрій Петрович,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна,
професор кафедри історії Східної Європи

кандидат історичних наук, доцент
Сєряков Сергій Олегович,
Харківський національний педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди,
доцент кафедри всесвітньої історії

Захист відбудеться “25” травня 2018 р., о 15⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.051.10 Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 610022, м. Харків, майдан Свободи, 4, ауд. V-58.

З дисертацією можна ознайомитись у Центральній науковій бібліотеці Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна за адресою: 61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.

Автореферат розісланий: “__” _____ 2018 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

В. С. Майстренко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Вивчення проблематики життя та діяльності персоналу дипломатичних представництв Міністерства закордонних справ 1918–1921 рр. на сьогодні є важливим для розуміння причин здобутків і втрат Української революції 1917–1921 рр. Набуття сучасною Українською державою суб'єктності в міжнародних відносинах та становлення як регіонального лідера Центрально-Східної Європи є одним з головних завдань політичної еліти та ключовою метою українського зовнішньополітичного курсу. Боротьба за суб'єктність України в міжнародних відносинах проходила протягом 1990-х – 2000-х рр. кілька етапів, зокрема, через самоствердження шляхом визнання нашої держави одним з головних політичних гравців східноєвропейського регіону. Навесні 2014 р. незалежна Україна була поставлена перед новим викликом: агресивною політикою з боку Російської Федерації. Військова, політична й інформаційна агресія та окупація Росією кількох українських територій мали на меті поставити під сумнів спроможність українського народу до відстоювання своїх державних інтересів у внутрішньому та зовнішньому правовому полі, і як результат – існування Української держави, її мови та культури, самоідентифікації українців – перетворення України на «failed state». У зв'язку з цим аналіз досвіду попередніх поколінь на арені міжнародних відносин стає необхідним для уникнення повторення помилок, допущених у минулому, а також застосування всіх кращих взірців успіхів української дипломатії минулого. Критичне та об'єктивне вивчення цієї проблеми дає змогу не лише заповнити існуючу в історіографії прогалину, але й виробити рекомендації для українських політиків та дипломатів нашого часу. Таким чином, вивчення життя та діяльності українських дипломатичних представників періоду української революції має не лише науковий інтерес, але й сприятиме уникненню помилок, допущених у минулому. А отже, обрана проблематика становить значний науковий та широкий суспільний інтерес, чим і зумовлена актуальність дослідження.

Зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в межах науково-дослідної теми: «Політична та соціально-економічна історія України (друга половина XVII – XX століття). Історія Слобожанщини» (№ державної реєстрації 0112U004753), що розробляється на кафедрі історії України Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

Мета та завдання дослідження. *Наукова мета* дисертаційного дослідження визначена з урахуванням актуальності й ступеня розробки теми. Метою дисертаційного дослідження є комплексне вивчення життя та діяльності українських дипломатичних представників періоду Української революції.

Зазначена мета передбачає вирішення наступних *наукових завдань*:

- показати вплив кадрового складу та організації роботи і діяльності дипломатичних місій за кордоном;
- дослідити задекларований в документах та фактичний рівень забезпеченості дипломатичних представників;

- проаналізувати віковий та становий поділ, освітній рівень українських дипломатів 1918–1921 рр.;
- висвітлити взаємозв'язок між здобутками і невдачами української дипломатії з умовами проживання та перебування дипломатичних місій;
- визначити вплив конфліктних ситуацій між дипломатичними місіями та всередині представництв на ефективність їх роботи за кордоном.

Об'єктом дисертаційного дослідження є процес становлення та діяльності українського національного зовнішньополітичного відомства в умовах Української революції у 1918–1921 рр.

Предметом дисертаційного дослідження є представники українських закордонних дипломатичних представництв 1918–1921 рр.

Хронологічні межі дисертаційного дослідження визначені лютим 1918 – листопадом 1921 рр., тобто від підписання Брестського мирного договору, одним з результатів якого став процес визнання України як незалежної держави і встановлення офіційних дипломатичних відносин із країнами Європи і світу, до листопаду 1921 р., коли після підписання Ризького мирного договору більшість українських дипломатичних представництв перестала існувати внаслідок втрати Україною своєю державності і суб'єктності.

Наукова новизна дослідження полягає, насамперед, у тому, що в ній:

Вперше:

- виконано комплексне дослідження повсякденного життя представників українських дипломатичних місій періоду Української революції;
- систематизовано відомості про персональний склад українських дипломатичних представництв;
- проаналізовано розподіл за віком українських дипломатів;
- на основі створеної авторкою бази даних було досліджено кваліфікацію українських дипломатів, освітній та фаховий рівні їх підготовки;
- досліджено та класифіковано конфлікти в середовищі дипломатичних представництв;
- вивчено розпорядок робочого дня дипломатичних представників, насамперед, голови місії;
- чітко показано обов'язки штату дипломатичного представництва;
- розглянуте дозвілля українських дипломатів.

Уточнено:

- рівень законодавчо встановленого і фактичного матеріального забезпечення дипломатів;
- принципи добору кадрів для проходження дипломатичної служби та джерела їх наповнення;
- особливості фінансування українських дипломатичних представництв 1918–1921 рр.

Набуло подальшого вивчення:

- система ротації кадрів дипломатичних місій;
- специфіка відносин між Міністерством закордонних справ та дипломатичними представництвами.

Практичне значення основних положень та одержаних результатів полягає в тому, що результати поглиблюють знання в галузі історії української дипломатії 1918–1921 рр. Дослідження дозволяє проаналізувати успіхи та прорахунки української дипломатії з урахуванням ролі штатів дипломатичних представництв на перебіг переговорних процесів та встановлення міждержавних взаємин. Висновки та узагальнення дослідження можуть бути використані при підготовці праць з історії міжнародних відносин, лекційних і спеціальних курсів з історії зовнішньої політики України та української дипломатії.

Особистий внесок дисертантки полягає у постановці наукової проблеми та самостійному її вирішенні. Наукові результати, викладені в дисертаційній роботі, здобуті авторкою самостійно. Усі публікації в наукових фахових збірниках і доповіді на конференціях є одноосібними.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Основні положення та висновки дисертаційної роботи були викладені в доповідях на 9 міжнародних конференціях в Україні, Росії та Японії: I Наддніпрянські наукові читання (м. Дніпропетровськ, 11 квітня 2014 р.); Міжнародній науковій конференції «Белгородський діалог–2014» (м. Белгород, 27–29 квітня 2014 р.); XII Всеросійській науково-практичній конференції «Регіональна історія. Краєзнавство. Московознавство» (м. Москва, 12–13 травня 2014); I Міжнародному науковому конгресі «Фундаментальні і прикладні наукові дослідження в країнах Тихоокеанського і Атлантичного басейнів» (м. Токіо, 25 жовтня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «XXV Міжнародна конференція присвячена проблемам суспільних наук» (м. Москва, 25 жовтня 2014 р.); IX Міжнародної наукової конференції «Наукові перспективи ХХІ століття. Досягнення та перспективи нового століття» (м. Новосибірськ, 13–14 березня 2015 р.); Міжнародної конференції «Белгородський діалог–2016: Проблеми історії та філології» (м. Белгород, 7–9 березня 2016 р.); Міжнародної наукової конференції «Україна і США досвід та перспективи співпраці (присвячена пам'яті професора Б. М. Гончара)» (м. Київ, 17–18 березня 2016 р.); 69 Міжнародної конференції молодих вчених «Каразінські читання (історичні науки)» (м. Харків, 29 квітня 2016 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дисертаційної роботи відображено в 14 одноосібних наукових публікаціях, з яких: 6 – наукові статті, що внесені до вітчизняних фахових наукових видань з історії, 3 з них внесені до міжнародних наукометричних баз; 1 публікація – у зарубіжному виданні, 7 – у збірниках матеріалів наукових конференцій.

Структура дисертації зумовлена метою і завданням дослідження. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 262 сторінки, у тому числі основний текст 205 сторінки. Обсяг використаних джерел та літератури українською, російською, англійською та польською мовами становить 35 сторінок (377 найменування), додатків – 21 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет та хронологічні рамки, розкриті мета і завдання дослідження, показана наукова новизна та практичне значення роботи, розкритий особистий внесок здобувачки, охарактеризована апробація результатів дослідження.

У першому розділі – **«Історіографія, джерельна база дослідження, методологія та методи дослідження»** – проаналізовано стан наукової розробки теми, окреслена джерельна база, що використовувалася авторкою, охарактеризовані методологія та методи дослідження, що використовувалися в роботі.

У підрозділі 1.1. *«Історіографія теми дослідження»* показано стан наукової розробки теми. Історіографію проблеми доцільно розділити на чотири групи за хронологічно-географічним принципом: радянську, емігрантську, закордонну та українську сучасну історіографії, які дають змогу проаналізувати повноту дослідження цієї проблематики у типових для кожної з груп хронологічних рамках.

Праці радянського періоду присвячені проблемі розкриття «класової боротьби», що базувалося на тезі В. Леніна про «переможний хід влади Рад» та погляд на Українську Центральну Раду, Гетьманат П. Скоропадського та Директорію УНР як уряди, сформовані дрібнобуржуазними і буржуазними партіями для захисту власних інтересів. Серед спеціальних досліджень, присвячених революційному періоду 1917–1921 рр., слід виділити роботи А. Лихолата¹, І. Рибалки² та Р. Симоненка³, хоча у них діяльність українських урядів оцінюється не об'єктивно та винятково негативно. Загалом, радянська історіографія позначилась надмірною ідеологізацією та тавруванням в історичних дослідженнях будь-яких українських національно-патріотичних мотивів.

Другою групою робіт є праці українських діячів у еміграції. Праці Д. Дорошенка⁴, Є. Онацького⁵, С. Томашівського⁶, М. Шаповала⁷ були написані безпосередніми учасниками визвольної боротьби, а тому вони містять в собі велику кількість документів, частково взятих з власних заміток, більшість з яких на сьогодні втрачено. Статті Я. Заремби⁸, О. Назарука⁹, П. Карманського¹⁰ дають коротку характеристику дипломатичної діяльності у 1918–1921 рр. Праці

¹ Лихолат А. Разгром буржуазно-националистической Директории на Украине. М, 1949. 214 с.

² І. Розгром буржуазно-націоналістичної Директорії на Україні. Х: Вид-во Харків. ун-ту, 1962. 187 с.

³ Симоненко Р. Г. Імперіалістична політика США щодо України в 1917–1918 рр. К.: Вид-во АН УРСР, 1957. 304 с.

⁴ Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. К.: Темпора, 2002. 320 с.

⁵ Онацький Є. До історії Українських Дипломатичних Місій // Український історик. 1980. Чис. 1/4. С. 173–174; Онацький Є. Українська дипломатична місія в Італії. Прага: Вид-во «Пробоем», 1941. 21 с.

⁶ Томашівський С. Під колесами історії. Нью-Йорк: «Булава», 1962. 111 с.

⁷ Шаповал М. Велика революція і українська визвольна програма. Прага.: Вільна спілка, 1928. 333 с.

⁸ Заремба Я. Україна на дипломатичному фронті // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. жовтень 1938. Ч. 10. С. 8–10.

⁹ Назарук О. В українській дипломатичній службі в роках 1915–1923 рр. // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. жовтень 1938. Ч. 10. С. 15–16.

¹⁰ Карманський П. Наша політично-дипломатична місія в Південній Америці // Літопис Червоної Калини. Ілюстрований журнал історії та побуту. січень 1939. Ч. 1. С. 3–4.

О. Юрченка¹¹, А. Господина¹², І. Хоми, М. Стахіва¹³, С. Воляника¹⁴ базуються на спогадах і унікальних матеріалах та розкривають труднощі становлення дипломатичних відносин Української Народної Республіки зі світовими країнами.

Попри великий і часто унікальний матеріал на основі якого написані роботи, слід наголосити на тенденційності опису подій, яка виходить з політичної чи соціальної приналежності авторів до певної владної групи. Причиною цього є характер процесів, які відбувалися на території України та за її межами, а також протиріччя у питанні ствердження України як незалежної держави на європейському континенті.

До третьої групи історіографічних робіт слід віднести дослідження зарубіжних істориків з Великої Британії, Латвії, Німеччини, Польщі, США, у яких розкрито ставлення до України та українського питання різних держав світу, серед яких країни Антанти, Четверного союзу та нейтральні держави. Дослідженням ролі українського питання у політиці Німеччини 1918–1921 рр. займалися Дж. Уїлер-Беннет¹⁵, П. Боровський¹⁶, Ф. Гольчевські¹⁷ та К. Ремер¹⁸. Широко досліджувалося питання взаємин між Польщею та Україною, особливо періоду Директорії УНР. Польсько-українські відносини і військово-політичний союз 1920 р. висвітлені у роботах П. Журавського, Р. Потоцького, Я. Легеца¹⁹.

Слід зауважити, що у дослідженнях українців в еміграції та зарубіжних істориків значна увага приділялась процесу становлення зовнішньополітичного відомства, ролі конкретних особистостей у процесі визнання незалежності України.

З 1991 р., в умовах незалежної України, відбувається поступова інтеграція українських дослідників у світовий науковий простір. Розробка теми міжнародних відносин Української революції 1917–1921 рр. стала можливою завдяки зникненню тотального компартійного контролю, відкриттю раніше недоступних архівних матеріалів та застосуванню нових методів для обробки і систематизації наявного масиву даних. З'явилася нова плеяда дослідників, яка протягом двох з половиною десятиліть підняла на достатньо високий рівень стан вивченості історії дипломатії періоду Української революції. Це роботи

¹¹ Юрченко О. Україно-російські стосунки після 1917 р. в правовому аспекті. Мюнхен, б/в, 1971. 402 с.

¹² Господин А. Три визначні дипломати: граф М. Тишкевич, князь І. Токаржевський-Карашевич і барон М. Василько. Вінніпег, 1989. 39 с.

¹³ Стахів М. Україна в добі Директорії УНР. Т. 5: Директорія і Антанта. Л.: ВЦ НТШ, 1964. 248 с.

¹⁴ Воляник С. Берестейський договір, 9.II.1918. Клівленд, 1989. 208 с.

¹⁵ Уїлер-Беннет Дж. Брестский мир: Победы и поражения советской Дипломатии. М.: Центрполиграф, 2009. 415 с.

¹⁶ Borowsky P. Deutsche Ukraine politik 1918 unter leijorderen Berucks inhtiqlunq der Wirtschaftsfragen. Lubek; Hamburq, 1970. 252 s.

¹⁷ Golczewski F. Das ukrainische Reichsbank-Guthaben von 1918 // Jahrbucher fur Geschichte Osteuropas. 1991. № 39. S. 364–399.

¹⁸ Remer C. Die Ukraine im Blickfeld deutscher Interessen: Ende des 19. Jahrhunderst bis 1917–1918. Franfurkt-am Mein; Berlin; Bern; New York; Paris; Wien, 1997. 444 s.

¹⁹ Legiec J. Armia Ukrainskiej Republiki Ludowej w wojnie polsko-ukrainskobolszewickiej w 1920 r. 206 s.; Potocki R. Idea restytucji Ukrainskiej Repibliki Ludowej (1920–1939). Lublin, 1999. 384 s.; Zurawski P. Spraw ukrainska na Konferencji pokojowejw Parysu w roku 1919. Warszawa, 1995. 126 s.

В. Веденєєва²⁰, І. Дацьківа²¹, К. Кондратюка²², В. Соловйової²³, Г. Цветкова²⁴ та інших. Однією з найважливіших робіт для аналізу складу українського дипломатичного корпусу 1918–1921 рр. є дослідження Г. Стрельського²⁵, у якому подані інформативні біографії українських дипломатів тієї доби. У статтях О. Богуславського²⁶, Д. Веденєєва²⁷, Л. Гайдукова²⁸ розкриті різні аспекти організації роботи окремих українських дипломатичних представництв та їх структурних підрозділів.

Роботи загального та спеціального характеру присвячені історії міжнародних відносини України та українській дипломатії революційної доби, статті та монографії значно розширюють можливості для аналізу теми через постановку нових проблем і розробку перспективних напрямків дослідження.

Історіографія української дипломатії в 1918–1921 рр. охоплює науковий доробок майже ста років дослідження цієї теми. Різне сприйняття авторів дає можливість скласти комплексне бачення процесів, які відбувалися у 1918–1921 рр. Таким чином, історіографія діяльності дипломатичних представництв є досить великою, але вивчення повсякдення українських дипломатичних представників не набуло належного висвітлення, а наявні біографічні довідники, які присвячені особам українських дипломатів, потребують перегляду й доповнення.

У підрозділі 1.2. «Джерельна база роботи» проаналізовані опубліковані та архівні документи, мемуари, спогади, щоденники, епістолярії, що є основою для вивчення малодосліджених сторінок діяльності дипломатичної служби України за кордоном. Джерельну базу доцільно поділити на чотири основні групи: опубліковані документи й матеріали; документи архівних фондів; статті та замітки у періодичній пресі; джерела особового походження.

У збірниках документів містяться надзвичайно інформативні публікації документів Центральної Ради, окремих українських дипломатичних

²⁰ Веденєєв Д. Дипломатична служба Української Народної Республіки доби Директорії / Д. Веденєєв, А. Гошуляк // Пам'ять століть. 1998. № 1. С. 243–258.; Веденєєв Д., Будков Д. Юність української дипломатії: становлення зовнішньополітичної служби Української держави 1917–1923 роки. К.: К. І. С., 2006. 296 с.; Веденєєв Д. В. Дипломатична служба Української держави. 1917–1923 роки. К.: Наук.-вид. від. НА СБ України, 2007. 260 с.

²¹ Дацьків І. Б. Дипломатія українських державних утворень у захисті національних інтересів 1917–1923 рр. Тернопіль: Астон, 2009. 519 с.

²² Кондратюк К. Новітня історія України. 1914–1945 рр. Л.: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. 262 с.

²³ Соловйова В. Дипломатична діяльність українських національних урядів у 1917–1921 рр. К.: Ін-т іст. України НАН України, 2006. 394 с.

²⁴ Цветков Г. М. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917–1945рр. К.: Либідь, 1997. 232 с.

²⁵ Стрельський Г. Українські дипломати доби національно-державного відродження (1917–1920 рр.): біогр. довід. К., 2000. 48 с.

²⁶ Богуславський О. Організація зовнішньої інформаційної пресової діяльності Міністерства закордонних справ Директорії УНР в останній фазі визвольних змагань 1919–1920 рр. // Вісник Запорізького державного університету. 2001. № 4. С. 1–9.

²⁷ Веденєєв Д. Високо тримали прапор обов'язку дипломати Центральної Ради УНР // Розбудова держави. 1996. № 8/9. С. 52–54.; Веденєєв Д., Гошуляк А. Дипломатична служба Української Народної Республіки доби Директорії // Пам'ять століть. 1998. № 1. С. 243–258.; Веденєєв Д. З досвіду військової дипломатії України (1917–1920 рр.) // Українська державність: історія і сучасність: матеріали наукової конференції, січень 1993 р. К., 1993. С. 238–240.

²⁸ Гайдуков Л., Веденєєв Д. Служба повного профілю: розбудова зовнішньополітичної служби Української Держави гетьмана П. Скоропадського // Політика і час. 1998. № 6. С. 71–78.; Гайдуков Л. Традиції України в підготовці дипломатичних кадрів: діалог з історією, 1918–1922 рр. // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 1998. Вип. 1. С. 66–71.; Гайдуков Л. Щоб працювати на її честь і на її славу: підготовка дипломатичних кадрів в Україні: маловідомі факти // Політика і час. 1998. № 2. С. 67–74.

представництв, нормативно-розпорядчої бази, що розкривають різні аспекти становлення українського зовнішньополітичного відомства періоду Української революції, зокрема, показується діяльність дипломатичних представництв направлена на ствердження України на міжнародній арені.

Архівні документи зберігаються у фондах Міністерств закордонних справ УНР (Ф. 2592 і Ф. 3696) і Української Держави (Ф. 3766) ЦДАВО України. Важлива інформація наявна у фондах українських посольств і дипломатичних місій, які функціонували у той час у різних країнах: Німеччині (Ф. 3619, Ф. 3698), Австро-Угорщині (Ф. 3198, Ф. 3581), Італії (Ф. 4472), Польщі (Ф. 2211), Латвії (Ф. 3697), Швейцарії (Ф. 4211), Голландії і Бельгії (Ф. 4442), Чехословаччині (Ф. 3519, Ф. 4440), Угорщині (Ф. 3518), США (Ф. 3752), а також української делегації на Паризькій мирній конференції (Ф. 3603). Особисте листування та звіти українських дипломатичних представництв дають змогу скласти уявлення про ситуацію, що склалася в середині дипломатичних місій, рівень їх фінансування, ставлення до виконання своїх службових обов'язків урядовців цих представництв тощо.

Періодичні видання розкривають цілий спектр важливої для дослідження інформації, але вона потребує ретельної перевірки. Українські часописи, такі як «Воля», «На перехресті», «L'Ukraine» описують офіційну політику закордонних дипломатичних представництв, побут дипломатів і конфліктні ситуації в середовищі українських представників тощо. Статті з газет «Шлях», «Прапор», «Вільне слово», «Трибуна» за 1917–1921 рр. показують рівень поінформованості української громадськості про діяльність українських закордонних інституцій.

Спогади В. Винниченка, М. Галагана, Д. Дорошенка, В. Кедровського, Є. Онацького, О. Севрюка підкріплюються документами і листуванням, що допомагає краще показати цілісність історичного процесу. Широке використання тогочасних першоджерел (звітів, постанов, законів) у спогадах надає їм рис, притаманним історичним працям, але викривлення подій, фактів, персоналій через призму власного бачення вимагає їх детальної перевірки.

Системне використання різних груп джерел, введення до наукового обігу цілої низки архівних матеріалів дає змогу проаналізувати малодосліджені сторінки роботи та приватного життя українських дипломатів за кордоном, зокрема, умови проживання, перебування та дозвілля, законодавчу та нормативно-правову бази функціонування, організацію й умови діяльності та рівень фактичного фінансування дипломатичних представництв.

У підрозділі 1.3. «Методологія і методи дослідження» зазначено, що під час роботи була використана сукупність різноманітних методів та підходів. Базисом дослідження виступили діалектичний, антропологічний і міждисциплінарний підходи. Для вирішення проблемних завдань дослідження були використані такі загальнонаукові методи: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, структурно-системний, проблемно-хронологічний, порівняльний, метод абстрагування. Серед спеціально історичних методів використовувались історико-генетичний, історико-порівняльний, історико-типологічний, біографічний та просопографічний методи.

У другому розділі – «Організація, фінансування та умови перебування українських дипломатичних представництв у 1918–1921 рр» – здійснено аналіз організаційної структури, фінансування та побуту українських дипломатичних представників за кордоном.

У підрозділі 2.1. *«Організаційна структура закордонних представництв»* досліджено поділ дипломатичних представництв на розряди, який існував в добу Центральної Ради, Гетьманату П. Скоропадського та Директорії УНР і набув чіткого вираження в два останні періоди.

Після підписання Брестського мирного договору Міністерством закордонних справ УНР було створено дипломатичні представництва: у Німеччині, Австро-Угорщині, Туреччині. Вони відносилися до I розряду, що вплинуло на обсяг фінансування та чисельність штату і на обсяг завдань, які стояли перед представництвами. За часів гетьманування П. Скоропадського функціонувало чотири посольства I розряду, а також дипломатичні представництва, які відносилися до місій II розряду. У період Директорії УНР, за інформацією різних дослідників, виділяють 18 українських дипломатичних закордонних інституцій. Переважна більшість місій залишилася від попереднього періоду, в тому числі чотири посольства доби Гетьманату. Додаткові представництва були направлені до Франції, Великої Британії, Італії, США, Швеції та скандинавських країн.

Поділ на розряди був мотивований пріоритетними напрямками зовнішньої політики. Наприклад, місії першого розряду відправлялися до країн, що мали першочергову вагу для України. Збільшення фінансування, добір кваліфікованих кадрів, координація, наскільки це було можливо в тих умовах, відрізняли такі представництва від місій другого і третього розрядів. Особливо це стосувалося суми представницьких витрат, з яких оплачувалась організація різноманітних зустрічей, які відігравали важливу роль для налагодження стабільних зв'язків з політикумом, підприємцями та представниками дипломатичного корпусу країни перебування.

У підрозділі 2.2 *«Фінансування дипломатичних представництв у 1918–1921 рр.»* досліджені витрати на діяльність українських дипломатичних представництв протягом 1918–1921 рр., які відрізнялися залежно від цілей, вирішення яких ставив на меті уряд, та головних напрямів співробітництва.

Обсяг фінансування місій залежав від пріоритетів у сфері зовнішньої політики України в той час. Це впливало на чисельність штату, кількість додаткового обслуговуючого персоналу, інтенсивність проведення різноманітних заходів, а отже на активність діяльності в країні акредитації. Поділ на два розряди періоду Гетьманату П. Скоропадського також був обумовлений концентрацією інтелектуального потенціалу та коштів на пріоритетних напрямках зовнішньої політики, а повернення до трьох розрядів у період Директорії УНР було не лише даниною організаційній традиції Центральної Ради, а й виходило з політики, яку провадив міністр закордонних справ УНР В. Чехівський, що полягала у популяризації української справи за кордоном. Саме від пріоритетних напрямів роботи та кількості дипломатичних представництв залежали обсяг та статті видатків.

Фінансування українських місій, яке здійснювалось Міністерством закордонних справ поділялося на частини: утримання, представницькі кошти та інші організаційні та поточні видатки. Вони також включали в себе кошти для допомоги освітнім закладам (придбання необхідних книжок, карт), українським студентам за кордоном (виплату стипендій) та культурним установам (покриття частини організаційних витрат українським колективам, що виступали за кордоном). Також фінансування також залежало від курсу валют, який встановлювався українськими урядами для обміну коштів представництва. Критика з боку українських емігрантських кіл щодо обсягу фінансування на різні статті видатків, подеколи деструктивна через необізнаність з особливостями дипломатичної роботи, та скандали, які виникали внаслідок цієї критики, негативно впливали на імідж українських дипломатичних представництв за кордоном.

У підрозділі 2.3. *«Побутові умови та дозвілля українських дипломатичних представників в 1918–1921 рр.»* показані особливості організації побуту та дозвілля українських дипломатів доби Української революції 1917–1921 рр.

Приміщення, орендовані дипломатичними представництвами, поділялися на ті, які одночасно могли слугувати помешканням для всіх або більшої частини урядовців представництв, за винятком вільнонайманого персоналу (наприклад, надзвичайної дипломатичної місії УНР в Бухаресті), та окремі приміщення для представництв та проживання їх урядовців. У більшості випадків працівники мешкали поза приміщенням представництва. Задля підтримання статусу, переважна більшість представництв розташовувалася у престижних районах міста, а персоналу, особливо сімейним парам, доводилося шукати житло в дешевших районах.

Дозвілля представників українських дипломатичних місій було різноманітним. Зустрічі неофіційного характеру поєднувалися з прогулянками містом та відпочинком. Повідомлення про приїзд та пропозиції зустрічей відправляли картками, здебільшого, поштовими. Найбільш популярними курортними містами для відпочинку українських дипломатичних представників були Карлсбад і Баден. Також дозвілля залежало від наявності особистих коштів українських дипломатів, хоча зустрічалися факти зловживань, які набували широкого розголосу в середовищі українських емігрантів.

Отже, протягом 1918 р. були визначені організаційна структура та засади фінансування українських закордонних представництв. Поділ на три (період Центральної Ради та Директорії УНР) та на два (період Гетьманату П. Скоропадського) розряди дипломатичних представництв був виправданий пріоритетами української зовнішньої політики періоду Української революції. Відповідно, вони відрізнялися за кількістю штату, обсягом виділених коштів, а отже можливостями місій надати своїм співробітникам пристойні побутові умови, дозвілля та можливості для відпочинку.

У третьому розділі – **«Фаховий рівень, кадровий потенціал та конфліктні ситуації у середовищі українських дипломатів у 1918–1921 рр.»** – розглянутий віковий, становий і фаховий поділ дипломатичних представників, розподіл їх по структурних підрозділах українських

дипломатичних посольств та місій, а також конфлікти, що траплялися у середовищі українських дипломатів.

У підрозділі 3.1. *«Фаховий рівень та віковий розподіл дипломатичних представників періоду Української революції»* досліджено питання віку та рівня освіти українських дипломатичних представників, що є дуже важливим для аналізу взаємовідносин в середині місій та посольств. За допомогою кількісних методів проаналізовано такі складові як вікову структуру, освітній рівень, а також встановлено закономірності добору кадрів для репрезентації України на міжнародній арені у 1918–1921 рр.

Найбільша частка (понад 45 %) серед українських дипломатів були вихідцями з інтелігенції, але вагомою була частка представників духовенства і дворянства (15% та 35% відповідно), селяни та міщани становили 5% від загальної кількості. Практично всі голови українських дипломатичних представництв мали вищу освіту (96 %). Інші 4% - середню-спеціальну освіту.

Члени українських дипломатичних представництв переважно здобували освіту в університетах Російської та Австро-Угорської імперій. Частина дипломатів навчалася в університетах Німеччині, Франції, Італії та Швейцарії. Серед вищих навчальних закладів було найбільше випускників Київського та Львівського університетів, за ними в трійку найпопулярніших входив Віденський університет. Найбільшу частку серед урядовців українських дипломатичних представництв за фахом становили юристи, на другому місці за кількістю були військові, третіми – історики. Найбільш типовим поєднанням було юрист-історик-мовознавець, рідше зустрічалося поєднання юридичної спеціалізації з військовою. Разом з перерахованими професіями були поширеними інженерні та фізико-математичні спеціальності, але вони представлені в меншій мірі.

У підрозділі 3.2. *«Кадровий склад українських дипломатичних представництв у 1918–1921 рр. та їх професійний рівень»* досліджено кадровий склад українських закордонних дипломатичних представництв, основною вадою яких була відсутність спеціально підготовлених дипломатів 1918–1921 рр. На початковому етапі такий стан справ виник через низку чинників: відсутністю у вищих навчальних закладах на території України спеціальностей із підготовки дипломованих спеціалістів, часткову дезорганізацію державного управління в умовах війни, нестачею кадрів для всіх рівнів державного апарату, що не сприяло створенню спеціальних підготовчих курсів, зокрема, для дипломатів. Питання підготовки дипломатів та їх відповідності займаним посадам не було вирішене.

У підрозділі 3.3. *«Конфлікти в середовищі дипломатичних представництв періоду Української революції»* досліджені конфлікти що виникали серед українських дипломатів і впливали на ставлення до України світового співтовариства.

Конфлікти в середовищі українських дипломатичних представництв можна розподілити за типами та видами. Такий поділ достатньо умовний через поєднання в одній конфліктній ситуації декількох чинників напруження, але він необхідний для класифікації базових протиріч як в середовищі дипломатів, так і

в рамках тогочасної політичної еліти. Вони також поділяються на зовнішні та внутрішні, в основі яких покладено характер взаємовідносин між представництвами та представниками, уповноваженими тощо. До зовнішніх конфліктів можна віднести протиріччя між головами різних представництв та уповноваженими уряду, міністром та дипломатичними представництвами. Зовнішні конфлікти відобразилися на діяльності українських посольств та місій, нівелювали їх зовнішньополітичні здобутки, а отже послаблювали позиції України на міжнародній арені для визнання її як самостійного державного утворення.

Внутрішні конфлікти проявлялися у конфронтації між різними ланками штату дипломатичного представництва і провокували дезорганізацію роботи через бездіяльність (конфлікти у місії УНР у США), зловживання своїми повноваженнями (конфлікти у місіях УНР в Італії та Болгарії), торговими комісіями тощо.

Розподіл конфліктів за типами мотивований напрямками протиріч, що були притаманними для всього періоду Української революції, які одночасно виступали консолідуючим компонентом для представників різних політичних угруповань. Конфлікти соціального, політичного та економічного характеру негативно вплинули не тільки на діяльність, а й на внутрішню організацію та стосунки між співробітниками. Попри подібну градацію, найчастіше зустрічається поєднання різних типів конфліктних ситуацій, які є характерними для українських дипломатичних представництв у кожний з періодів їх функціонування.

Через відсутність єдності серед українських дипломатів і політиків та низку зовнішніх та внутрішніх чинників здобутки часів Гетьманату П. Скоропадського за доби Директорії УНР були нівельовані. Зовнішні та внутрішні конфлікти, посилені соціальними, політичними та економічними протиріччями, спричинили різну політичну орієнтацію у діяльності дипломатичних представництв та представників. Такі напрями у діяльності часто були взаємовиключними і не тільки дезорієнтували закордонних політиків, а й сприяли втраті Україною міжнародного авторитету.

Четвертий розділ – «Зовнішньополітична діяльність та пропаганда українських дипломатичних представництв у 1918–1921 рр.» – показує ключові напрями зовнішньої політики періоду Української революції, які сприяли ствердженню України на міжнародній арені.

У підрозділі 4.1. «Діяльність українських дипломатів за кордоном у 1918–1921 рр.» розкритий вплив українських дипломатів на міжнародні відносини, показане значення українського питання для формування геополітичної карту світу через розгляд ключових історичних подій, якими є Брестський мирний договір, переговорний процес на Паризькій мирній конференції, Варшавська угода та Ризький мирний договір.

Підписаний 9 лютого 1918 р. у Бресті мирний договір відкрив нові можливості для проведення зовнішньополітичних акцій українськими дипломатами. Він на певний час став перемогою української делегації, яка змогла зіграти на розбіжностях між представниками Четверного союзу та

більшовицької Росії. Це відкрило шлях до створення українських дипломатичних представництв за кордоном.

Представництва в Берліні, Відні, Софії та Стамбулі були створені ще на початку 1918 р., але їх склад змінювався залежно від політики, яку проводив уряд. Діяльність українських дипломатів періоду Гетьманату П. Скоропадського була плідною та багатогранною. Вона не обмежувалася звичним налагодженням контактів, а сприяла встановленню тісних економічних та політичних зв'язків.

Повстання Директорії в листопаді 1918 р. та комплекс зовнішніх і внутрішніх факторів призвели до переорієнтації міжнародної діяльності на країни Антанти. Ситуацію ускладнювало те, що українські політики й дипломати не мали спільного бачення на вектор орієнтації у зовнішній політиці. Українська делегація, яка виїхала до столиці Франції, була недостатньо обізнаною з міжнародною дипломатією та принципами ведення переговорного процесу. Те саме спостерігалось в дипломатичних місіях. Ситуацію ускладнювали постійні суперечності між урядом, дипломатами та представникам української еміграції. Головною причиною було різне розуміння зовнішньополітичних орієнтирів.

Розкол в середині українського політикуму, відсутність досвіду дипломатичних взаємин у переважній більшості її представників, невміння показати українську проблему, факт підписання Брестського мирного договору з Німеччиною сприяли тому, що країни Антанти не визнали суверенітету УНР та актуальності українського питання для тогочасної Європи в цілому.

У підрозділі 4.2. *«Пропаганда української справи та культурно-освітній напрямок роботи дипломатів періоду Української революції»* встановлено, що українські дипломатичні представництва активно займалися пропагуванням та поширенням української культури за кордоном, зокрема, підтримували бібліотеки, проводили відкриті лекції та опікувалися українським студентством, яке навчалось за кордоном.

Діяльність культурницького характеру була направлена на вирішення низки завдань: популяризація українського питання серед іноземних громадян безпосередньо через пропагування української культури, мистецтва, літератури; сприяння становленню та розвитку контактів між українськими дипломатичними представництвами і культурними діячами та політиками і культурним бомондом країн перебування. У цьому зв'язку розроблялися два основних напрями роботи: організація різноманітних культурних заходів (ювілеїв визначних українських діячів, відзначення різноманітних національних свят, читання лекцій тощо) та участь у культурних заходах у країнах перебування (покладання квітів до пам'ятників визначних діячів, вітання з різноманітними святами та ювілеями, участь в українських та міждержавних неурядових організаціях та об'єднаннях). Українські дипломати публікували або сприяли публікації різноманітних статей, присвячених Україні, інтерв'ю послів, радників та секретарів дипломатичних представництв, у виданнях країни перебування та часописах української еміграції.

Таким чином, діяльність дипломатичних представництв велася в декількох основних напрямках, головним з яких було налагодження дипломатичних контактів з представниками країни перебування та пропагування української справи. Для реалізації поставлених завдань проводилися зустрічі, звані обіди та різноманітні культурні заходи у країні-перебування, що сприяло налагодженню контактів з міжнародним співтовариством. Нестабільні зовнішньо- та внутрішньополітична ситуація в Україні, особливо проблеми з інформуванням про ситуацію в країні та українське тогочасне законодавство, яке заважало отриманню та поширенню необхідної інформації про становище на Україні та урядових інституцій, негативно відбилася на діяльності дипломатів.

ВИСНОВКИ

На основі узагальненого осмислення наукових досягнень історіографії, виявленого, вивченого і залученого до наукового дослідження комплексу джерел та використання різноманітних методологічних підходів ми висвітлили досліджену тему та дійшли до наступних висновків:

1. Огляд історіографічної бази дослідження показав, що наукове завдання з вивчення життя та діяльності дипломатичних представників періоду Української революції є актуальною проблемою. Воно не стало предметом спеціального дослідження. У роботі були використані архівні та опубліковані документи, спогади, листування, замітки надруковані у періодичних виданнях тощо. Джерела з історії життя та діяльності українських дипломатів доповнюють і уточнюють одне одного: спогади підкріплюються документами, листуванням та архівними матеріалами, що допомагає краще показати процес, його цілісність. Методи дослідження дають змогу проаналізувати діяльність українських дипломатичних представництв.

2. Більшість українських дипломатичних представників 1918–1921 рр. були віком від 36 до 41 року, мали вищу освіту, переважно військову, юридичну чи історичну. Частина з них здобувала освіту в двох і більше університетах і знала декілька іноземних мов, але це не компенсувало відсутності досвіду роботи на державній службі. Найбільш успішними у якості дипломатів були вихідці з дворянства, які мали досвід спілкування з представниками закордонного політикуму та зв'язки у країні перебування. Інтелігенція була націлена, переважно, на активну співпрацю з політичними партіями, насамперед, соціалістичного спрямування.

3. Поділ на три розряди (період Центральної Ради та Директорії УНР) та на два розряди (період Гетьманату П. Скоропадського) українських дипломатичних представництв був виправданий пріоритетами у сфері зовнішньої політики України та поставленими перед ними завданнями, що впливало на чисельність штату та обсяг виділених коштів. Представництва першого розряду (чисельністю від 9 до 12 осіб) направлялися до країн, встановлення відносин з якими було пріоритетним для молодої Української держави. Місії другого розряду (від 7 до 4 осіб) були орієнтовані, насамперед, на співробітництво в економічному плані. Місії третього розряду відправляли до держав, які виникли внаслідок розпаду Російської та Австро-Угорської

імперій. Вони направлялися туди для подальшої співпраці з їх урядовими колами.

4. Витрати на оренду приміщення, заробітну плату, представницькі кошти початково закладалися в нормативно-правових актах разом зі штатом дипломатичного представництва, але ще в період Гетьманату П. Скоропадського стало зрозумілим, що для повноцінної діяльності, обсяг фінансування необхідно збільшити. У період Директорії УНР фінансування збільшилося, але девальвація української валюти та зростання кількості закордонних представництв не вирішило проблеми. Заробітна плата службовців дозволяла орендувати житло, але її не вистачало для ведення світського образу життя, що вимагалось від дипломатів.

5. Для дипломатичного представництва була важливою наявність кваліфікованих працівників, від чого частково залежала успішність місії за кордоном. Ключову роль в організації роботи дипломатів відігравав його голова. Він відповідав за розподіл повноважень серед працівників місії, визначав головні напрями роботи та контролював діяльність працівників. Важливою була й посада радника, який за необхідності заміняв голову, контролював документообіг представництва, справи господарського характеру, допомагав у складанні офіційних заяв та інших документів, організації зустрічей та забезпечення необхідними матеріалами голови місії. До складу представництв також входили військові аташе, торгові агенти, які фінансувались та підпорядковувались відповідним міністерствам.

6. Побутові умови співробітників українських дипломатичних представництв були різними. Все залежало від рівня забезпечення місії та наявності власних коштів в урядовців. У деяких випадках співробітники проживали у будинку, де розташовувалося представництво, якщо це був готель або орендувалася вся будівля, але, переважно, житло винаймалося в зручних та економних районах.

7. Конфлікти в середовищі українських закордонних представництв 1918–1921 рр. були типовим явищем. Причинами напружених ситуацій стали відсутність чітких вказівок з Міністерства закордонних справ, вільна інтерпретація урядових та відомчих наказів, протиріччя внутрішнього і зовнішнього характеру в середині місій та конфлікти між українськими дипломатами на соціальному, політичному чи економічному підґрунті.

8. Дозвілля українських дипломатів, як і їх умови проживання, диференціювалося залежно від наявності власних коштів та поділялося на дві групи: зустрічі з друзями, товаришами та знайомими приватного характеру та різноманітна діяльність культурницького характеру, відвідини театрів, виставок, організація зустрічей та званих обідів тощо.

9. Частина діяльності українських дипломатичних представництв була направлена на протидію ворожій антиукраїнській політиці дипломатичних представництв радянської Росії та білогвардійських урядів і формувань, які всіляко намагалися дискредитувати діяльність українських місій, посіяти недовіру та сформувані негативну думку щодо українських представництв зокрема та України загалом. Також у деяких державах Західної Європи, у

першу чергу, серед французького політикуму, мало місце упереджене ставлення до України, яке склалося після підписання Брестського мирного договору, та визначалося позицією провідних держав світу щодо відновлення незалежності Польщі.

10. Українські дипломати, в переважній більшості, виявилися недостатньо підготовленими для виконання покладених на них обов'язків та вирішення поставлених завдань. Вплив особистих уподобань часто виражався у відході від задекларованого урядом курсу зовнішньої політики. Проблеми зі зв'язком та недостатня координація діяльності всіх українських представників за кордоном, конфліктні ситуації між уповноваженими урядом та головами посольств і місій та в середині конкретного дипломатичного представництва, справляли свій вплив на образ України у Європі та світі, але поряд з недобросовісними службовцями завжди знаходилися ентузіасти своєї справи, які щиро прагнули до ствердження молодой держави на міжнародній арені.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати у фахових виданнях України:

1. Ластовець Н. О. Місія УНР у США в 1919–1921 рр.: проблеми становлення // Вісник Київського національного університету імені Т. Г. Шевченка. Серія Історія. 2016. Вип. 2 (129). С. 31–33.
2. Ластовець Н. О. Освітній рівень та віковий поділ українських дипломатичних представників початку XX століття // Гілея: збірник наукових праць. Дніпро, 2016. Вип. 109 (№ 6). С. 74–77. *(видання включено до міжнародних наукометричних баз Google Scholar, Index Copernicus, EBSCO Publishing, Inc., SIS, InfoBase Index, РИНЦ).*
3. Ластовець Н. О. Повсякденність українських дипломатичних представництв періоду Директорії УНР (1919–1921 рр.) // Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії. Збірник наукових праць. Х., 2016. Вип. 19. С. 95–104.
4. Ластовець Н. О. Повсякдення українських дипломатів початку XX століття (за матеріалами Центральної Ради) // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Історія України. Українознавство: історичні та філософські науки. 2016. Вип. 22. С. 44–49.
5. Ластовець Н. О. Компетенція та компетентність українських дипломатичних представників початку XX століття // Гілея: збірник наукових праць. Дніпро, 2016. Вип. 113 (№ 10). С. 64–68. *(видання включено до міжнародних наукометричних баз Google Scholar, Index Copernicus, EBSCO Publishing, Inc., SIS, InfoBase Index, РИНЦ).*
6. Ластовець Н. О. Вплив особового складу місії УНР в США на встановлення дипломатичних відносин в 1919–1921 рр. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія. Вінниця, 2015. Вип. 23. С. 150–154.

(видання включено до міжнародних наукометричних баз Google Scholar, Index Copernicus).

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації у зарубіжних виданнях:

7. Lastovets N. The human and policy: role of the person to the establish international relations (for example of the diplomatic mission UPR on the USA) // Canadian Journal of Science, Education and Culture. 2014. No.2. (6). P. 536–539.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Ластовец Н. А. Повседневность дипломатов и становление межгосударственных отношений: к постановке проблемы // Белгородский диалог – 2016. Сборник материалов VIII Международного молодёжного научного форума. (м. Белгород, 7–9 березня 2016 р.). Белгород, 2016. С. 141–143.

9. Ластовец Н. Повсякденність представників українських дипломатичних місій початку ХХ століття // Каразінські читання (історичні науки): Тези доповідей 69-ї міжнародної наукової конференції (м. Харків, 29 квітня 2016 р.) Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. С. 121–122.

10. Lastovets N. Identity & policy: the influence consciousness of the political elite to the formation state of the Ukraine in the beginning of the XX century // Фундаментальні і прикладні наукові дослідження в країнах Тихоокеанського і Атлантичного басейнів. (25 жовтня 2014 р.) Токіо, 2014, №1. Р. 230–250.

11. Ластовец Н. О. Роль особистості М. Тишкевича в становленні місії УНР у Ватикані (1919–1920 рр.) // Історичні етюди. Дніпропетровськ, 2014. Вип. 4. С. 65–67.

12. Ластовец Н. О. На шляху до порозуміння: відносини УНР і Великобританії в 1917–1921 рр. // Белгородский диалог – 2014. Сборник тезисов науч. тр. Междунар. молодёжн. научн. (г. Белгород, 27–29 марта 2014 г.). Белгород, 2014. С. 70–71.

13. Ластовец Н. А. Влияние идентичности на становление украинской государственности в начале ХХ века // Сборник публикаций Центра гуманитарных исследований «Социум»: «XXV международная конференция посвященная проблемам общественных наук» (м. Москва, 25 жовтня 2014 р.) – М.: Центр гуманитарных исследований «Социум», 2014. С. 5–7. *(видання включено до міжнародної наукометричної бази РІНЦ).*

14. Ластовец Н. О. До питання про ідентичність української політичної еліти початку ХХ століття // Сборник публикаций междунар. Научного центра «Education»: IX Международная научная конференция «Научные перспективы XXI века. Достижения и перспективы нового столетия» (м. Новосибирськ, 13–14 березня 2015 р.). 2015. Вип. 2(9). С. 145–148. *(видання включено до міжнародної наукометричної бази РІНЦ).*

АНОТАЦІЯ

Ластовець Н. О. Життя та діяльність представників українських дипломатичних місій 1918–1921 рр. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 «Історія України». – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харків, 2018.

Розгляд зовнішньої політики українських державних утворень періоду Української революції 1917–1921 рр. є необхідною умовою для дослідження факторів, що сприяли ствердженню України на міжнародній арені. Разом з цим, важливою є роль персоналій, які відстоювали інтереси держави за кордоном. Від їх професіоналізму, зв'язків у політикумі країни перебування, рівня компетентності залежало становлення України як суб'єкта міжнародних відносин у період 1918–1921 рр. У дисертації на основі сучасних теоретико-методологічних засад показано життя та діяльність представників українських дипломатичних місій 1918–1921 рр. За допомогою залучення широкого кола нових джерел було проаналізовано організацію українських закордонних дипломатичних представництв, показано побут дипломатів, їх дозволя тощо. Дослідження інформації про вік, фах, станове походження, освіти та професійного становлення українських дипломатичних представників дозволяє оцінити кваліфікованість штату посольств і місій, а отже, успішність та ефективність роботи, яку вони виконували.

Ключові слова: дипломатичне представництво, місія, посольство, дипломат, голова представництва, радник, штат представництва, Центральна Рада, Гетьманат П. Скоропадського, Директорія УНР, кадрове наповнення, вікова структура, освітній рівень, організація діяльності представництва, внутрішня структура представництва.

АННОТАЦИЯ

Ластовец Н. А. Жизнь и деятельность представителей украинских дипломатических миссий 1918–1921 гг. – Квалификационный научный труд на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 «История Украины». – Харьковский национальный университет имени В. Н. Каразина, Харьков, 2018.

Рассмотрение внешней политики украинских государственных образований периода Украинской революции 1917–1921 гг. необходимое условие для исследования факторов, способствовавших утверждению Украины на международной арене. Вместе с этим, важной является роль личностей, которые отстаивали интересы государства за рубежом. От их профессионализма, связей в политикуме страны пребывания, уровня компетентности зависело становления Украины как субъекта международных отношений в период 1918–1921 гг.

В диссертации с помощью современных теоретико-методологических основ показана жизнь и деятельность представителей украинских дипломатических миссий 1918–1921 гг. С помощью привлечения широкого круга новых источников были проанализированы организация украинских зарубежных дипломатических представительств, показан быт дипломатов, их досуг и т. д. Исследовано возраст, профессия, сословное происхождение, образование и профессиональное становление украинских дипломатических представителей, что позволяет оценить квалификацию штата посольств и миссий, а следовательно, успешность и эффективность работы, которую они выполняли.

Ключевые слова: дипломатическое представительство, дипломат, глава представительства, советник, личный состав, миссия, посольство Центральная Рада, Гетьманат П. Скоропадского, Директория УНР, возрастное разделение, образовательный уровень, организация представительства.

SUMMARY

Lastovets N.O. The life and activities of Ukrainian diplomatic mission representatives from 1918 to 1921. – Qualification scientific work on the right of manuscript.

Dissertation for the candidate degree in historical sciences specialty 07.00.01 "History of Ukraine". – V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv, 2018.

The study of Ukrainian state formation foreign policy of entities during the period of revolution of 1917–1921 is a necessary element for consideration objective and subjective factors that promoted Ukraine affirmation at international scene. At the same time the role of personalities defended the interests of the state was main. From their professional level ties in the politics of country staying, the level of competence depended formation of Ukraine as a subject of international relations during the period 1918–1921.

Existing methods of estimation in most cases are based on factor researched that promoted or pretended achievement of the aims set before Ukrainian diplomats. A diplomat person was not taken as an independent one though taking into consideration the problems of relationship between the embassies and missions and the Ministry of Foreign Affairs such a problem needs to be revised. In many countries where diplomatic missions were accommodated the heads of missions together with advisers made not only the strategy of their behavior, but decided the problems as to their ways of work.

Beside the activities of diplomatic mission were more often compared with the work of its chairman, sometimes an advisor. This limits the possibilities to analyze the processes that took place at that time. Prevailing current approach to examine the foreign policy is not sufficient as to the role of the individual and the staff of diplomatic missions and does not give possibility to thorough analysis of processes and phenomena at that time.

The study of the whole diplomatic representatives according to such criteria as age, professional affiliation, origin, peculiarities of study and professional development makes it possible to value the qualifications, of the mission staff, the

level of their organization as well as the effectiveness of their work. It makes possible to show the results, both in quantitative and qualitative form.

Using of the anthropological approach and methods of psychological and sociological science and management it makes possible to analyze the effectiveness of the diplomatic missions activities, their level of organization and relations in the collective, to substantiate the principles of recruitment as a whole and show the basic conformity with laws.

Diplomatic representations in general and special works dedicated to the history of Ukrainian diplomacy where main attention was paid to the political aspect of activity were studied. General work usually cover the period from the beginning of the XX century to 2000s that makes it possible to see the evolution of views on the role of foreign policy.

Special works are devoted to certain aspects such as funding and information. For example, the information of Ministry of Foreign Affairs and certain diplomatic missions activities, structure and actual funding, less personnel studied. The works of D. Viedeneyev, I. Datskiv, V. Solovyova, Y. Pirog consider international relations of Ukraine in 1918–1921 and show their various aspects.

Nevertheless, the conditions of staying are not considered, that is leased premises for work, the presence of necessary accessories (writing-material) and leisure activities. Work of some offices and well-known diplomats are analyzed mainly in articles. As to the biographical guide about diplomats for the period of the Ukrainian Revolution, the most recent was dated 2000. Collective monographs dedicated to Ukrainian diplomacy show the political history pay main attention to the facts that helps but not under the activities of the diplomat and show the effectiveness of the work in the conclusions non-acceptance of the Ukrainian problem in the world community.

The systematization of information about the staff of diplomatic missions made it possible to analyze the level of existing organizational training. The internal organization of Ukrainian diplomats was shown which give a clear division of time for necessary work. The division of diplomatic missions into ranks and regularities of legally stipulated financing and actual revenue for the maintenance of diplomatic missions were investigated.

The differences in the different periods of Ukrainian missions were observed. The thesis about situation taking on diplomats during the period of the Ukrainian Revolution is show. The age-old division in the middle of diplomatic missions, the qualifications of diplomats and connection between affiliation and work efficiency are shown. An analyses of the everyday routine of Ukrainian diplomatic missions was done on the basis of the collected material. The analysis of the staff of diplomatic missions with the use of content method analysis which allowed to deduce the main regularities in the aggregate of representatives on which the information was available. The sample is representative.

Keywords: diplomatic embassy, diplomat, head of mission, advisor, personnel, taking on mission, embassy, the Central Rada, the Hetmanate, the UPR Directory, age division, educational level, organization of mission.

ЛАСТОВЕЦЬ Наталія Олександрівна

**ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРЕДСТАВНИКІВ УКРАЇНСЬКИХ
ДИПЛОМАТИЧНИХ МІСІЙ (1918–1921 РР.)**

07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Відповідальний за випуск: доктор історичних наук, професор

Калініченко Володимир Вікторович

Підп. до друку 16.04.18. Формат 60х84 1/16. Спосіб друку – ризографія.
Умов. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим.
Ціна договірна.

Віддруковано в типографії ФОП Андреев К.В.
61166, Харків, вул. Серпова, 4
Свідоцтво про державну реєстрацію
№24800170000045020 від 30.05.2003 р.
ep.zakaz@gmail.com
тел. 063-993-62-73

